סוגיית מיגו להוציא ומיגון מממון לממון

<u>מראה מקומות וראשי פרקים / הרב בועז רויטל</u>

1) משנה בבא מציעא ב'/א'.
2) תוספות על דברי המשנה בד"ה ו "יחלוקו" ובד"ה ו "זה".
3) רמב"ן על משנתינו מד"ה "והאומר" ועד ד"ה "הוי".
4) נימוקי יוסף בפרושו למשנתינו (דף ב'/א' הרי"ף) ד"ה "וזה".
5) שיטה מקובצת בדף ב'/א' (מדפי השיטה) "ולא נהירא לשר מקוצי ז"ל", וכן בדף ב'/ב' שם "ובגליון תוס' תרץ.
6) מרדכי בבא מציעא סימן רט"ז.
7) רמב"ן במסכת בבא בתרא דף ל"ב/ב' ד"ה "אמאי".
8) תוס' בבא בתרא דף ל"ב ע"מ ב' ד"ה "אמאי".

<u>ראשי פרקים</u>

א) הקדמה.
ב) הצגת המחלוקת שבין תוס' לרמב"ן והנימוקי יוסף.
ג) דיון בשיטת תוס' בהשוואה לשיטה מקובצת.
ד) ביאור המחלוקת שבין תוספות לרמב"ן ולנימוקי יוסף.
ה) דיון בשיטת המרדכי והשוואה בינו לרמב"ן.
ו) השוואה בין תוס' בסוגייתינו לשיטת הריב"ם בתוס' בבבא בתרא.
ז) סיכום.

א) <u>הקדמה</u> :

הכלל של מיגו מוכר לנו מהש"ס במקומות רבים, ומשמעותו היא שבמקום שיכול היה אדם לטעון טענה שהייתה מתקבלת בבית-דין והוא טען טענה אחרת שאינה מתקבלת, מאמינים בית-דין לאותו אדם בטענתו השניה במיגו שהוא יכול היה לטעון את טענתו הראשונה. כלל זה של מיגו נאמר גם בדיני ממונות וגם באסורים. ואולם הראשונים בסוגייתינו מסייגים את הכלל של מיגו ואומרים שלא בכל מקרה מועיל כלל זה בדיני ממונות, ויש מקום להתבונן בסברות הסייגים השונים למיגו שמבוארות בראשונים, ובהבדלים שיש בין הראשונים בקשר לסייגים אלו.

ב) <u>הצגת המחלוקת שבין תוס' לרמב"ן ונימוקי יוסף</u> :

בתחילת משנתינו מובאים שני מקרים, המקרה הראשון הוא כאשר האחד טוען שכל הטלית שלו וגם חבירו טוען כך, והמקרה השני הוא כשהאחד טוען שכל הטלית שלו וגם חברו טוען כך. והמקרה השני הוא כשהאחד טוען שכל הטלית שלו וחבירו טוען שרק חצי הטלית שלו. במקרה הראשון הדין הוא שחולקים את הטלית, ובמקרה השני מקבל האומר כולה שלי שלושה רבעים של הטלית וחבירו מקבל רבע.

תוספות בד"ה "וזה" שואלים מדוע לא יהיה נאמן הטוען חציה שלי, במקרה השני של המשנה, במיגו שיכול היה לטעון כולה שלי, ולקבל חצי הטלית ולא רק רבע מהטלית, ומתרצים תוספות שלא אומרים מיגו להוציא - ממון. כלומר שהיות והדין היסודי לולי המיגו הוא שצריכים לתת לאמר כולה שלי שלושה רבעים של הטלית ולאמר חציה שלי רק רבע מהטלית. יוצא שהמיגו יגרום להוצאת רבע מהטלית מהאומר כולה שלי ונתינתה לחברו, ואין אומרים מיגו להוציא ממון.

ואולם הרמב"ן וכן הנימוקי יוסף מתרצים באופן שונה מהתוספות ואומרים שלא אומרים מיגו מממון לממון (ברמב"ן לא נאמרו הדברים בפירוש ועוד יבואר לקמן אי"ה). וכוונת תירוץ זה היא שאין אומרים שאדם תבע חפץ מסוים יהיה נאמן במיגו שיכול היה לתבוע שני חפצים, והוא הדין בסוגייתינו שאין אדם נאמן על טענתו בחצי הטלית במיגו שהוא יכול היה לתבוע את כל הטלית, שכן הכלל של מיגו נאמר רק ביחס לאותו ממון שהאדם תובע, ולא ביחס לדבר שאין הוא תובע. ומתוך דברי תוספות נראה שלפחות במקרה של סוגייתינו הם סוברים שאומרים באופן עקרוני מיגו למרות שמדובר בממון שאינו עומד לדיון, ולכן היו צריכים תוספות לתרץ שלמרות שאומרים באופן עקרוני מיגו גם במקרה של המשנה שלנו, היות ומיגו זה הוא מיגו להוציא ממון אין אומרים מיגו ובאמת בשיטה המקובצת מביא את שיטת השר מקוצי שאומרים מיגו מממון לממון ושלא כדעת הרמב"ן. ומאידך סובר הרמב"ן במסכת בבא בתרא (דף ל"ב/ב' ד"ה "אמאי") שאומרים מיגו להוציא ממון.

וצריך אם כן ביאור במה תולקים תוספות והרמב"ן(שלדעת תוספות לא אומרים מיגו להוציא ממון, אבל אומרים מיגו במקרה של המשנה שלנו באופן עקרוני, למרות שלא מדובר באותו הממון שהוא תובע, ואילו הרמב"ן סובר שאין אומרים מיגו, כשהמיגו בנוי על ממון אחר שאין האדם תובע, אבל כאשר קיים מיגו הוא מועיל גם להוציא ממון.

ג. <u>דיון בשיטת תוספות בהשוואה לשיטה מקובצת</u> :

בטרם ניגש לבירור ההבדל שבין תוספות לרמב"ן יש לעיין תחילה בגוף דברי התוספות מדוע המקרה של המשנה שלנו מוגדר כמיגו להוציא, והרי תוספות בד"ה "ויחלוקו" אומרים שכששני אנשים אוחזים בטלית, אנו נוקטים שלכל אחד יש חצי מהטלית וזו הסיבה לדין של ויחלוקו, ואם כן היות והמיגו מבסס את טענתו של האומר חציה שלי לכאורה אין זה מיגו להוציא ממון, שכן גם אנו נוקטים שכששניים אוחזין בטלית יש באופן פשוט לכל אחד חצי מהטלית.

ובאמת השיטה המקובצת אומר שגליון תוספות המובא שם תירץ את קושיית תוספות כרמב"ן ולא כתוספות, משום שהיה קשה לגליון שהיות ואנו נוקטים שלכל אחד יש חצי מהטלית, אין זה נחשב מיגו להוציא, וצריך אם כן באור במה חולקים תוספות והשיטה המקובצת. ונראה שאפשר לומר שהשיטה המקובצת סובר שלא אומרים מיגו כאשר הוא מוציא ממון מחברו, אבל כשאין הוא מוציא ממון מחברו אומרים מיגו, ולכן בסוגייתינו אומרים מיגו שכן אין הוא מוציא ממון מחברו אלא רק מבסס

את מעמדו בחצי שאנו נוקטים שיש לו וכפי שנתבאר, ואולם תוספות סבורים שמיגו מועיל רק להחזיק בממון, אבל כאשר המיגו קובע את הזכות של אדם בממון לא אומרים מיגו, ובמצב של שניים אוחזין בטלית, אף שאנו נוקטים שלכל אחד יש חצי מהטלית, קביעה זו היא קביעה של בית דין מה הזכויות של כל אחד במצב של ספק, אבל אי אפשר לאמר שיש כאן מוחזקות גמורה של כל אחד בחצי הטלית, ומיגו מועיל רק במקרה שאותו אחד מוחזק בחפץ לבדו והמיגו מחזק את החזקתו בחפץ.

ומכל מקום גם תוספות וגם השיטה המקובצת מודים שלא אומרים מיגו להוציא, אלא שהם חולקים האם בסוגים שלנו נחשב הדבר מיגו להוציא.

ונראה שהסברה לסייג הזה של הכלל של מיגו בדיני ממונות שאין אומרים מיגו להוציא היא שאף כשיש לאדם מיגו יש סיבה להאמין לו, אין כוחה של נאמנות זו ככח עדים. וכשם שלהלכה קיימא-לן שרוב לא מועיל להוציא ממון שאף שרוב הוא בירור מוחלט כמו עדים ואין הוא מועיל להוציא ממון, כך גם מיגו אינה ראיה מוחלטת ואין הוא מועיל להוציא ממון.

ולפי מה שהשווינו בין מיגו לרוב נראה שלשיטת תוספות שאין אומרים מיגו במקרה של שניים אוחזים בטלית משום שהוא נחשב מיגו להוציא, לא יועיל גם רוב. כלומר שאם יהיה רוב יסייע לאומר חציה שלי לא נלך אחר הרוב משום שאין רוב מוציא ממון כשם שאין מיגו מוציא ממון.

ד. <u>ביאור המחלוקת בין תוספות הרמב"ן והנימוקי יוסף</u> :

הרמב"ן במסכת בבא בתרא סובר, כאמור לעיל, שאומרים מיגו להוציא ממון, ובסוגיה שלנו סובר הרמב"ן שלא אומרים מיגו ממון לממון, ואם כן נראה שיש מחלוקת עקרונית בין התוספות לרמב"ן בהבנת הגדר של מיגו ומשום כך סוברים תוספות שלא אומרים מיגו להוציא, ואילו הרמב"ן סובר שאומרים מיגו להוציא אבל מממון לממון אין אומרים מיגו.

ונראה שאפשר לבאר שלדעת תוספות מיגו הוא מדין נאמנות ולכן אומרים מיגו גם מממון לממון שכן סוף-סוף הוכח שאותו אדם הוא נאמן ואין זה משנה אם נאמנותו של האדם הוכחה מכח טענה שיש לו באותו הממון. או מכח טענה שיש לו בממון אחר, ואולם מיגו להוציא לא אומרים לפי תוספות כשם שאין אומרים רוב להוציא משום שאין זו ראיה מוחלטת וכפי שנתבאר לעייל.

אבל הרמב"ן יתכן שסובר שמיגו הוא כח של טענה, כלומר שהעיקר במיגו היא הטענה הראשונה שיכול היה האדם לטעון וטענה זו הופכת אותו להיות מוחזק בדבר שעליו הוא טוען.

ולכן נראה שזו הסיבה שאמר הרמב"ן שבמקרה של המשנה שלנו לא אומרים מיגו, שכן מיגו נאמר רק במקום שהטענה שהוא טוען משמרת את

כח הטענה הראשונה אלא שהיא טענה פחות טובה, אבל במקום שבטענתו השניה ויתר הטוען על חלק מטענתו הראשונה לא שייך לומר מיגו, שכן היות והאדם ויתר על טענתו לא שייך לומר שניתן לו אנחנו את כח טענתו הראשונה, כלומר שבזה שטען האדם חציה שלי ויתר על טענתו על כל הטלית, ומיגו משמר את כח טענת האדם כשהאדם עצמו לא ויתר עליה.

ונראה שזו כוונת הרמב"ן בדבריו שלעולם נותנים לאדם רק חצי מטענתו שכן כשהטוען ויתר במקצת על טענתו הראשונה לא שייך לאמר שניתן לו את כח טענתו הראשונה, וזו הסברה שלא אומרים בכל מקום מיגו מממון לממון, ואם כן כוונת הרמב"ן היא לבאר את הסברה שלא אומרים מיגו מממון לממון.

אלא שמדברי הנימוקי יוסף נראה שאין אומרים מיגו מממון לממון אף שמיגו הוא נאמנות שכן הנימוקי יוסף אומר שאין אומרים מיגו מממון לממון משום שיתכן שאין אדם מעיז לתבוע ממון אחר, ונראה מדברי הנימוקי יוסף שאף שמיגו הוא נאמנות אין אומרים מיגו מממון לממון, שכן יתכן שאותו אדם לא תבע את הממון האחר משום שאין הוא מעיז לתבוע אותו.

ואם כן לפי זה הרמב"ן והנימוקי יוסף חולקים מדוע אין אומרים מיגו מממון לממון שלדעת הרמב"ן הסיבה היא משום שהאדם מיעט את טענתו וכפי שכתבתי. ואילו לדעת הנימוקי יוסף הוא משום שאין לאדם נאמנות שכן יתכן שאין הוא מעיז לתבוע מממון אחר.

ה. <u>דיון בשיטת המרדכי והשוואה בינו לרמב"ן</u> :

המרדכי סובר כדעת הרמב"ן והנימוקי יוסף שלא אומרים מיגו מממון לממון, אבל מסייג את הדברים שלגבי פטור משבועה אומרים מיגו מממון לממון, שכן רבה לקמן התמודד עם השאלה מדוע כל מודה במקצת לא חייב שבועה והרי יש לו מיגו שהוא יכול היה לכפור הכל, ואם כן רואים שאומרים מיגו מממון לממון, שכן אומרים שמתוך שהוא יכול היה לכפור בממון שהוא הודה נאמין לו גם בממון שהוא לא הודה.

ונראה שאפשר לבאר את המרדכי לפי מה שבארנו בדברי הרמב"ן שלא אומרים מיגו מממון לממון משום שטענתו של האדם נחלשה, ואפשר לומר שלעניין שבועה אין אנו עסוקים בטענות אלא הסיבה שמשביעים היא כדי לבדוק את נאמנותו, ולכן לעניין שבועה אומרים מיגו מממון לממון שכן הוכחה נאמנותו של הטוען, ולעניין שבועה לא נדרש ליצור לו כח של טענה, אבל לעניין ממון אנו דנים מי

הוא בעלי הממון וכשאין לנו עדים לא מספיקה נאמנות של מיגו, ולכן כאשר הדיון הוא מי הוא בעלי הממון דורש המרדכי כרמב"ן מיגו של כח טענה ולא מספיקה נאמנות, אבל לעניין שבועה מספיק מיגו של נאמנות.

ו. <u>השוואה בין תוספות בסוגייתינו לשיטת הריב"ם בבבא בתרא</u> :

בארנו לעייל שלפי דברי תוספות נראה שאומרים מיגו מממון לממון, ולכן אמרו תוספות שהסיבה שלא אומרים במשנה שלנו מיגו היא משום שלא אומרים מיגו להוציא ולא בגלל שלא אומרים מיגו מממון לממון, אלא שיש להעיר על דברינו שנראה שאין זה הכרח לומר שלפי תוספות בכל מקרה אומרים מיגו מממון לממון וייתכן שרק במקרה של המשנה שלנו אומרים לפי תוספות מיגו מממון לממון משום שיש דיון על הטלית הזו, וכל הטלית נחשבת בכלל הדיון, אבל במקרה שיהיה דיון על חפץ אחר לגמרי, יתכן שגם לפי תוספות יש מגבלה לדין מיגו משום שבית-דין רק על דברים שנמצאים לפניו, ולא על דבר שאינו בכלל הדיון.

ומכל מקום תוספות נוקטים שבמקום שבו יכול האדם לשתוק נחשב הדבר כמיגו להחזיק, ולכן במקרה של הגמרא בבבא-בתרא שאדם כתב שטר מזויף כדי שיתנו לו את ההלואה, או כדי שיעמידו את הקרקע ברשותו ולבסוף הוא הודה שיש לו שטר טוב, אלא שהיה לו שטר מזויף ואבד סובר רבה שאומרים מיגו ואין זה נחשב מיגו להוציא משום שבכל מקום שבו יכול היה האדם לשתוק והיינו נותנים לו את הממון, גם כשהוא טוען נחשב הדבר כמיגו להחזיק.

ואולם תוספות אומרים שרב יוסף שם חולק וסובר שהיות והיסוד של המיגו בנוי על זיוף השטר, לא אומרים במקרה כזה מיגו.

ונראה לבאר את דבריהם שהיות ובמקרה שם בבבא-בתרא דרוש לאדם שטר, אם כן המיגו יכול רק לבסס שטר טוב שנמצא בידו, אבל כאשר המיגו בנוי על זיוף של שטר נמצא שהמיגו <u>יוצר מציאות</u> ולא <u>מבסס מציאות</u> ומיגו לפי שיטת תוספות לעולם אינו יכול ליצור מציאות חדשה אלא רק לחזק מציאות קיימת.

ואולם תוספות בבבא-בתרא מביאים את שיטת הריב"ם שסובר שסברת רב יוסף היא שלא אומרים מיגו להוציא, ולפי זה רואים מתוספות שסברת רב יוסף היא כשיש לאדם רק שטר מזויף נחשב המיגו שהוא יכול היה לא לגלות שזה שטר מזויף למיגו להוציא. ולפי זה נראה שרבה סובר שאומרים מיגו להוציא ממון ולכן אומרים שם בבבא-בתרא מיגו, ואילו רב יוסף סובר שלא אומרים מיגו להוציא. וכך נראה גם מדברי תוספות במסכתינו {דף קט"ז/א' ד"ה "והא"} שיש מי שסובר בבבא-בתרא שאומרים מיגו להוציא, ונראה שכוונתם לדברי רבה שם.

ונראה אם כן שלפי דברי הריב"ם בבבא-בתרא צריך לומר שרבה יתרץ שבמשנתינו אין אומרים מיגו משום שזה מיגו מממון לממון וכסברת הרמב"ן שאומרים מיגו להוציא ואין אומרים מיגו מממון לממון, ורב יוסף שסובר שלא אומרים מיגו להוציא, יכול לתרץ את משנתינו שאין אומרים מיגו להוציא אבל מממון לממון אומרים מיגו, ואם כן יתכן שלפי תוספות בבבא-בתרא רבה סובר שמיגו הוא כח טענה וכפי שרצינו לטעון בדעת הרמב"ן, ואילו רב יוסף סובר שמיגו הוא נאמנות וכפי שרצינו לבאר בדעת תוספות בסוגייתינו.

ז. <u>סיכום</u> :

אמרנו בתחילת הדברים שבסוגייתינו אמרו הראשונים מגבלות לדין מיגו בדיני ממונות שיתכן שאפשר ללמוד מהם על מהות המיגו בדיני ממונות, ראינו שתוספות צמצמו את כח המיגו וסבורים שאין אומרים מיגו להוציא, ואילו הרמב"ן הרחיב את כוחו של מיגו וסובר שאומרים גם מיגו להוציא. אלא שמאידך-גיסא לדעת הרמב"ן אומרים מיגו רק במקרה שהטוען לא צמצם בעצמו את כח טענתו, ואילו לתוספות יתכן שבכל מקרה אומרים מיגו גם כשהוא מממון לממון וכפי שמבואר בדעת השר-מקוצי בשיטה מקובצת אלא שתמיד כח המיגו הוא רק להחזיק ולא להוציא.